

	ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ	Број:
		10/8-100
	ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ	Датум:
		19.10.2015.

Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу
подносимо следећи извештај:

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ:

1. Састав комисије:

1. Редовни професор др Александра Костић
2. Доцент др Небојша Милићевић
3. Редовни професор др Мирјана Францешко

2. Одлука Наставно-научног већа број 248/1-6-01 од 16. септембра 2015. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног родитеља, презиме
Бобана Слободан Петровић
2. Година уписа на мастер академске студије
2011/2012.
3. Назив студијског програма
Мастер академске студије психологије

III НАСЛОВ – МАСТЕР РАДА:

Социјални утицај и фацијално изражавање гађења

IV ПРЕГЛЕД -МАСТЕР РАДА:

Мастер рад кандидаткиње, Бобане Петровић, посвећен је испитивању могућих ефеката *социјалног утицаја* на фацијалну експресију *гађења*. У складу са тим, испитивани су и начини евентуалне трансформације фацијалне експресије при постојећем социјалном утицају. Поред основног проблема истраживања, кандидаткиња се бавила различитим узроцима који провоцирају јављање гађења. То су били антецеденси који су изазивали *физиолошко гађење*, из домена патогеног гађења и антецеденси који су изазивали *морално гађење* из домена социјално неприхватљивих облика понашања. Проверавања је улога пола испитаника не само када је у питању форма фацијалне експресије, него и њен интензитет, у присуству или одсуству друге особе (социјални утицај).

Мастер рад Бобане Петровић, изложен је на 84 стране. Садржи 18 табела и 3 илустрације. Већина табела садржи квантитативне показатеље резултата истраживања. Једна илустрација представља преглед објашњења феномена социјалне фасилитације и социјалне инхибиције, а преостале две показују различите конфигурације фацијалне експресије гађења.

Поред Апстракта на српском (3-4) и енглеском језику (5-6), а затим Увода, у раду се могу издвојити следеће целине:

1) Теоријски оквир истраживања (8-45)

У овом делу рада, представљени су и теоријски одређени сви важни појмови који се користе у истраживању: *фацијална експресија емоција*, *фацијална експресија гађења*, *физиолошко гађење*, *морално гађење*, *социјални утицај*, *социјална инхибиција*, *социјална фасилитација*. Користећи одговарајућу литературу, кандидаткиња приказује чиме су се бавила досадашња истраживања емоција и фацијалних експресија, дефинише појам емоција, пише о њиховом фацијалном изражавању, о фацијалним знацима гађења, вољности и невољности изражавања, утицају културе на регулацију и контролу емоција у јавним ситуацијама. Кандидаткиња се затим бави разматрањем *феномена социјалног утицаја*, наглашавајући могућност деловања присуства друге особе на фацијално изражавање испитаника различитог пола, што представља значајну основу за разумевање социјалног понашања људи.

2) Приказ методологије истраживања (46-53)

У оквиру *Методолошког дела* рада, представљен је проблем истраживања: испитивање постојања - непостојања ефекта социјалног утицаја на фацијалну експресију гађења. Поставило се питање да ли пасивно присуство друге особе, за време експерименталне индукције гађења, трансформише фацијално испољавање гађења, код мушких и женских субјеката. Кандидаткиња је, такође, покушала да одговори на питање која врста узрочника изазива интензивније изражавање гађења, из домена патогеног, или из домена моралног гађења. Истовремено, разматрано је да ли је интензитет гађења различит код испитаника и испитаница. Наглашени су теоријски и практични значај истраживања, као и општи и специфични циљеви. Кандидаткиња је представила независне варијабле истраживања (*присуство-одсуство социјалног утицаја*, *пол испитаника*, *категорије узрочника гађења*), а затим и зависну варијаблу (*установљена и описана промена фацијалне експресије гађења у односу на универзалну, урођену фацијалну конфигурацију гађења*). Представљене су и контролне варијабле истраживања (*старост испитаника и њихов степен образовања*). Описан је стимулус материјал, односно, сачињени филм, који је био провокативан за доживљавање и испољавање гађења. Наведени су инструменти који су коришћени у истраживању: *Инструмент за опис фацијалног понашања* (FACS, Facial Action Coding System, Ekman & Friesen, 1978, 2002) и *Упитник о генералном подацима испитаника*.

Изнета је општа хипотеза о постојању значајне разлике у фацијалном изражавању експериментално провоцираног гађења код испитаника који јесу или нису изложени социјалном притиску (пасивно присуство или одсуство сарадника експериментатора). Поред опште, формулисано је девет специфичних

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Број:

10/8-100

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Датум:

19.10.2015.

хипотеза о постојању: разлика у регулацији и контроли експериментално изазване фацијалне експресије гађења, разлика у интензитету фацијалне експресије гађења код испитаника различитог пола, значајног ефекта социјалног утицаја на фацијалну експресију испитаника (знаци сакривања гађења), као и значајног ефекта социјалног утицаја на појачано изражавање гађења код испитаника (прва, друга, трећа и четврта специфична хипотеза). Према петој и шестој специфичној хипотези, очекивао се значајан ефекат социјалног утицаја на маскирање фацијалног испољавања гађења код испитаника, али и непостојање такве тенденције код испитаника. У складу са седмом специфичном хипотезом, нису очекиване разлике у интензитету фацијалног изражавања гађења код испитаника мушког и женског пола, у зависности од категорије узрочника емоције. Претпоставка да испитаници неће појачавати своје фацијалне реакције на антеценденсе који изазивају физиолошко гађење у односу на антеценденсе који узрокују морално гађење (неприхватљиво социјално понашање), артикулисана је у осмој хипотези. Према деветој специфичној хипотези, није се очекивало да ће испитаници мушког пола, у присуству сарадника експериментатора, више контролисати своје фацијалне реакције на антеценденсе који изазивају физиолошко гађење, него на узрочнике емоције који буде морално гађење.

Следе подаци о узорку (116). Испитаници, студенти Филозофског факултета Универзитета у Нишу, разврстани су према полу: 68 девојака и 49 младића. Њихова старост је од 20 до 25 година. Десет испитаника мушког пола (19) и половина укупног узорка испитаника (34 студенткиње), чинили су експерименталну групу испитаника, која је за време гледања филма била изложена социјалном утицају (присуство сарадника експериментатора). Друга половина испитаника, мушког и женског пола, чинила је контролну групу субјеката (30 испитаника и 34 испитанице). У раду су описани стимулус материјал, поступак истраживања, а затим и технике за обраду добијених података.

3) Резултати истраживања (55-64)

Резултати истраживања су организовани и приказани у табелама. У Табели 1.1 представљена је учесталост јављања фацијалних акционих јединица (Action Units), које су релевантне за експресију гађења (AU 4, AU9, AU10 и AU17), а које су се анализом издвојиле на лицима испитаника оба пола. Узимајући у обзир акционе јединице које чине експресију гађења, на лицима испитаника најчешће се појављивала акциона јединица AU4, затим AU10, а онда, AU9 и AU17. Кад је реч о појави акционе јединице 4 (AU4), она је и код девојака била најучесталија. Фацијалне реакције на провокативне филмске секвенце јављале су се учесталије у горњем, него у доњем делу лица. Најређе се појављивала акциона јединица AU17, која подиже горњу усну испитаника. Табела 1.2, приказује учесталост јављања акционих јединица код испитаника из експерименталне и контролне групе. Показало се да су испитаници из контролне групе чешће реаговали акционим јединицама које су карактеристичне за гађење: 926 у односу на 510 испитаника у експерименталној групи. У Табели 1.3, представљена је учесталост јављања акционих јединица гађења код испитаника различитог пола из контролне и експерименталне групе. У следећој табели (Табела 1.4) приказана је учесталост јављања акционих јединица код испитаника оба пола, у контролној и експерименталној групи и у односу на категорију стимулуса: физиолошко гађење или морално гађење.

Следи приказ резултата по хипотезама. Општа хипотеза о постојању значајне разлике у фацијалном испољавању гађења у односу на постојећи социјални утицај (присуство или одсуство сарадника експериментатора), потврђена је. Прва специфична хипотеза је такође, потврђена пошто је установљена значајна разлика у контроли и регулацији фацијалне експресије гађења код испитаника различитог пола, у присуству сарадника експериментатора. Испитаници мушког пола су више регулисали и контролисали

фацијално изражавање гађења у експерименталној ситуацији. Следећа специфична хипотеза о значајним разликама у интензитету фацијалне експресије гађења код испитаника различитог пола, такође је потврђена. Испитанице су интензивније реаговале у присуству сарадника експериментатора, него испитаници. Трећа специфична хипотеза о постојању значајног ефекта социјалног утицаја на фацијалну експресију гађења код испитаника који у друштву сарадника експериментатора гледају одабране филмске секвенце, потврђена је. Испитаници су слабије реаговали на стимулус материјал у присуству сарадника, него када су били сами. Мушкарци су, више него жене из експерименталне групе, покушавали да сакрију своју емоцију пред сарадником. Кад је реч о четвртој специфичној хипотези према којој се очекивало да ће испитанице у присуству сарадника експериментатора појачавати своје испољавање гађења, она није потврђена. Пета специфична хипотеза, такође, није потврђена јер су резултати показали да се маскирање емоције знатно ређе јавља у експерименталној, него у контролној групи. Дакле, резултати нису показали да постоји значајна разлика у броју „додатних“ емоција које служе маскирању гађења код мушких испитаника унутар експерименталне групе. Напротив, они су чешће маскирали емоције када нису били у друштву сарадника експериментатора. Шеста хипотеза према којој се очекивало да испитанице у друштву сарадника немају тенденцију маскирања, делимично је потврђена. Постојала је извесна разлика у маскирању фацијалног испољавања гађења у присуству сарадника (испитанице су се ређе смејале и показивале остале знаке маскирања). Испитанице су, такође, чешће прибегавале маскирању гађења када су гледале филм без присуства сарадника експериментатора. Провера седме хипотезе о непостојању разлика у интензитету фацијалног изражавања гађења код испитаника различитог пола у реаговању на категорију антецеденса, потврдила је ово очекивање. Резултати истраживања су показали да не постоји значајна разлика у погледу интензитета фацијалне експресије гађења код испитаника оба пола у односу на категорије узрочника емоције. То, заправо, значи да су мушкарци и жене подједнако реаговали или нису реаговали на различите антецеденте гађења. Ипак, јавила се значајна разлика у А степену интензитета реаговања на ситуацију која је изазвала *морално гађење*, као и значајна разлика на степену Б, приликом испољавања *физиолошког гађења*. Пошто на осталим степенима интензитета није постојала значајна разлика не може се говорити о интензивнијем реаговању студенткиња ни на једну од две категорије стимулуса у експерименту. Такође, не постоји значајна разлика у фацијалном реаговању испитаница на различите категорије стимулус материјала који се гледа у присуству сарадника експериментатора. Дакле, осма хипотеза о појачавању фацијалног реаговања студенткиња на стимулусе који буде физиолошко гађење када је присутан сарадник експериментатора, није потврђена. Девета хипотеза о већој контроли фацијалног реаговања испитаника на стимулусе који изазивају физиолошко гађење, у присуству сарадника, делимично је потврђена. Резултати показују да не постоји значајна разлика у изражавању гађења код испитаника мушког пола у односу на различите категорије изазивача те емоције, презентоване и опажане у присуству сарадника експериментатора. Добијена је значајна разлика на свим релевантним акционим јединицама гађења у односу на присуство-одсуство сарадника и то у корист контролне групе. Наиме, испитаници су учесталије реаговали гађењем, одређеним низом специфичних акционих јединица у контролној групи, него у експерименталној.

4) Дискусија (64-75)

Дискусија резултата је приказана на једанаест страна. Кандидаткиња, Бобана Петровић је веома коректно и значајки дискутовала резултате свог истраживања, следећи постављене хипотезе. Откривен је ефекат деловања социјалног утицаја на фацијалну експресију емоције гађење. Установљена је и статистички значајна разлика у контроли и регулацији фацијалне експресије гађења у односу на пол, у присуству сарадника експериментатора. Ова разлика је у корист жена, што значи да су испитаници мушког пола више регулисали и контролисали фацијално изражавање гађења у експерименталној ситуацији. Кандидаткиња сматра да је ово веома важан налаз јер сведочи о постојању различитих прописаних правила испољавања гађења, за мушкарце и жене у нашој култури. Веома је занимљива добијена разлика у интензитету фацијалне експресије гађења код испитаника различитог пола, под утицајем социјалног притиска. Бобана Петровић закључује да је и овде реч о деловању различитих захтева културе за жене и мушкарце, када је у питању јачина показане емоције, њено маскирање, сакривање, сузбијање или фалсификовање. Дискутована је и примена резултата истраживања, који се, по мишљењу кандидаткиње, Бобане Петровић, могу употребити за кренрање целовитије слике функционисања јединке у друштву и

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Број:

10/8-100

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Датум:

19.10.2015.

боље разумевање и предвиђање њеног емоционалног реаговања у социјалним ситуацијама.

5) *Закључна разматрања* (75-79)

Кандидаткиња, Бобана Петровић, износи своје закључке о праведном истраживању и добијеним резултатима, уочавајући значајан ефекат социјалног утицаја на обликовање фацијалног емоционалног понашања. Откривено испољавање – неиспољавање, сузбијање, маскирање, појачавање или снижавање интензитета испољавања доживљеног гађења у присуству сарадника експериментатора, у зависности од пола испитаника и категорије стимулуса на који реагују, повлачи многе импликације. Отвара питања о захтевима и очекивањима социјалне средине, о границама нормативног понашања и облицима конформизма у присуству друге особе, али и питања о слободи индивидуе у релативно једноставним социјалним интеракцијама.

6) *Литература* (80-83) - листа од 45 референци на српском и енглеском језику.

7) *Прилози* (84) – Упитник о генералним подацима испитаника

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА -МАСТЕР РАДА:

1. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Основни циљ истраживања које је саопштено у мастер раду, била је провера постојања разлика у фацијалном изражавању експериментално провоциране емоције *гађење* код дела узорка који је био изложен социјалном утицају (пасивно присуство сарадника експериментатора) у односу на испитанике контролне групе који нису били изложени присуству друге особе. Резултати су показали да је социјални утицај фактор који прави значајну разлику у фацијалној експресији примарне емоције *гађење*, која је по својој природи урођена и универзална. Неинтерактивно присуство друге особе модификује експресију лица испитаника у зависности од многих фактора укључујући и *пол* испитаника. Због чега особа која присуствује експерименту, без икакве интеракције са испитаницима, има утицај на њихово реаговање? Та особа, заправо, представља „посматрачко око“ друштва чији су испитаници чланови, чије одобравање траже и чије се одмазде боје. У ситуацији када су испитаници гледали одабране филмске секвенце без ичијег присуства, они су реаговали спонтаније, интензивније и учесталије. Резултати су, такође, показали да постоји разлика у регулацији и контроли експресије гађења, код испитаника различитог пола, који у друштву сарадника експериментатора гледају одабрани материјал. Мушкарци су више него жене, контролисали своје експресије када је био присутан сарадник. Они су такође реаговали различитим интензитетом на антецеденте из категорије моралног гађења него на антецеденте из категорије физиолошког гађења.

2. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања су приказани на веома поступан, систематичан, јасан и прегледан начин. У складу са постављеном општом и низом специфичних хипотеза (9), добијено је много података који су смештени у одговарајуће табеле у оквиру којих се лако долазило до потребних информација. Интерпретација резултата је текла веома промишљено, повезано, озбиљно и критички. Резултати су посматрани из угла ефеката деловања постојећег присуства друге особе на трансформацију фацијалне експресије гађења испитаника. Детаљна и веома прецизна анализа фацијалних испољавања експериментално индиковане емоције гађење, указала је на оправданост већине артикулисаних хипотеза о контроли, сузбијању, фалсификовању емоционалних доживљаја и изражаја пред другима. Кандидаткиња је, тумачећи резултате истраживања показала завидну објективност, критичко мишљење и свест о извесним ограничењима истраживања.

3. КОНАЧНА ОЦЕНА -МАСТЕР РАДА

Мастер рад под називом *Социјални утицај и фацијално изражавање гађења*, урађен је у складу са образложењем наведеним у пријави теме. У њему се налазе сви потребни и захтевани елементи које мастер рад треба да поседује. Теоријски и методолошки оквири рада су значајки, озбиљно и коректно испуњени релевантним садржајима. Ово је прво експериментално проучавање утицаја социјалног утицаја на обликовање фацијалне експресије гађења у нашој земљи. Веома је значајно и по томе што су проучаване полне разлике у фацијалном испољавању гађења у присуству и одсуству сарадника експериментатора, као и облици фацијалног реаговања на антецеденте који проузрокују *физиолошко* и оне који изазивају *морално* гађење. Испоставило се да субјекти истраживања у већини случајева „подлегли“ социјалном утицају и контролисали своје фацијалне експресије. Истраживачка процедура је била веома напорна и сложена јер је требало са сигурношћу одабрати различите ситуације које су довољно провокативне да изазову и физиолошко и морално гађење, да се оне понаособ покажу испитаницима, да се њихово фацијално реаговање у присуству или одсуству сарадника експериментатора сниме, а онда изложи детаљној анализи. Добијана су комплексна фацијална реаговања која је требало озбиљно и значајки анализирати. Утврђени су аспекти контроле, сузбијања и фалсификовања гађења. Добијени су вредни подаци о природи, изворима и конфигурацијама фацијалног испољавања гађења у условима изложености или неизложености присуству друге особе.

VI ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене тезе, комисија предлаже:

- да се мастер рад прихвати а кандидату одобри јавна одбрана

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Број:

10/8-100

Датум:

19.10.2015.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Aleksandra Kostić

Редовни професор др Александра Костић

Milovan

Доцент др Небојша Милићевић

Francisko

Редовни професор др Мирјана Францешко